

**ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Махмадуллоєв Сафар Хасанович

ПІБ здобувача

КУРСОВА РОБОТА

**Методи оцінювання та моніторингу фінансово-економічної безпеки
підприємства**

тема

Навчальна
дисципліна

Фінансово-економічна безпека організації

назва навчальної дисципліни

Ступінь освіти

Фаховий молодший бакалавр

фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр,
бакалавр

Галузь знань

07 Управління та адміністрування

шифр і назва галузі знань

Спеціальність

072 Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок

код і найменування спеціальності

Освітньо-професійна
програма

Фінанси і кредит

назва освітньо-професійної програми

Академічна група

Ф-24

назва академічної групи

Харків, 2026 рік

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Керівник:

Постольна Наталія Олександрівна, викладач
циклової комісії економіки, управління та
адміністрування, спеціаліст вищої категорії

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач

Махмадуллоєв Сафар Хасанович

підпис здобувача

ПІБ здобувача

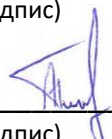
Підсумкова оцінка: 60 (балів)

Члени комісії з захисту:

(підпис)

Н. О. Постольна

(підпис)

О.М. Тимошенко

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Махмадуллоєв Сафар Хасанович

ПІБ здобувача

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

Навчальна
дисципліна

Фінансово-економічна безпека організації

назва навчальної дисципліни

Тема роботи

Методи оцінювання та моніторингу фінансово-
економічної безпеки підприємства

тема курсової роботи

Термін подання
завершеної роботи

26.04.2026 р.

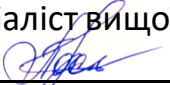
фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр

Графік виконання роботи

Виконання роботи за розділами	Термін виконання
Вибір та затвердження теми	02.02 – 08.02.2026
Добір та аналіз літератури за обраною темою	09.02 – 15.02.2026
Складання плану курсової роботи	16.02 – 22.02.2026
Написання вступу та I розділу	23.02 – 15.03.2026
Написання розрахункової частини (II розділ) курсової роботи	16.03 – 05.04.2026
Написання висновків та пропозицій, оформлення курсової роботи	06.04 – 19.04.2026
Подання курсової роботи керівнику для рецензування (для рекомендації до захисту)	20.04 – 26.04.2026
Захист курсової роботи	04.05 – 09.05.2026

Завдання видав

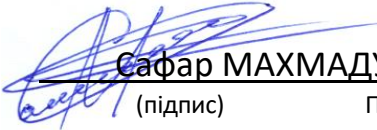
Науковий керівник,
спеціаліст вищої категорії

(підпис) Наталія ПОСТОЛЬНА

«02» лютого 2026 р.

Завдання отримав

Здобувач

(підпис) Сафар МАХМАДУЛЛОЄВ
ПІБ здобувача

«02» лютого 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Сутність фінансово-економічної безпеки	
1.2. Складові фінансово-економічної безпеки	
1.3. Методи оцінювання фінансово-економічної безпеки	
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»	
2.1. Загальна характеристика АТ «Укрзалізниця»	
2.2. Оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	
2.3. Напрями підвищення рівня фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця»	
ВИСНОВОК	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку економіки України забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств набуває особливої актуальності та виступає одним із ключових пріоритетів системи управління [2; 12]. Підприємства функціонують в умовах високої невизначеності зовнішнього середовища, що зумовлено впливом інфляційних процесів, воєнних ризиків, нестабільністю фінансових ринків, а також постійними змінами у податковому та регуляторному законодавстві [3; 4]. У таких умовах значно зростає потреба у формуванні ефективної системи оцінювання та моніторингу фінансово-економічної безпеки, яка дозволяє своєчасно виявляти загрози, мінімізувати ризики та забезпечувати стійкий розвиток підприємства [11; 14].

Фінансово-економічна безпека підприємства є комплексною економічною категорією, що характеризує його здатність забезпечувати стабільний фінансовий стан, ефективно використовувати ресурси, підтримувати платоспроможність і ліквідність, а також протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам [11; 13]. Вона є складовою загальної системи економічної безпеки підприємства та безпосередньо впливає на його конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість і довгострокову стійкість [8; 14].

Особливого значення у сучасних умовах набуває використання науково обґрунтованих методів оцінювання фінансово-економічної безпеки. До них належать коефіцієнтний аналіз фінансових показників, інтегральні методики оцінювання рівня безпеки, експертні методи, факторний аналіз, а також методи моделювання та прогнозування кризових ситуацій [10; 18]. Важливою складовою системи управління є також моніторинг фінансово-економічної безпеки, який передбачає безперервний процес збору, аналізу та інтерпретації фінансово-економічних показників підприємства з метою оперативного реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища [16; 17].

Метою курсової роботи є дослідження теоретичних основ та практичних аспектів оцінювання та моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства на прикладі АТ «Укрзалізниця» [5–7], а також розробка рекомендацій щодо підвищення її рівня в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- дослідити теоретичні підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства [11; 13];
- розглянути основні фактори, що впливають на рівень фінансово-економічної безпеки [14; 18];
- проаналізувати існуючі методи оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства [10; 16];
- охарактеризувати систему моніторингу фінансово-економічної безпеки та її роль в управлінні підприємством [17; 18];
- здійснити аналіз фінансового стану та рівня фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» [5–7];
- виявити основні проблеми та загрози фінансово-економічній безпеці досліджуваного підприємства [14; 19];
- розробити практичні рекомендації щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства [8; 11].

Об'єктом дослідження виступає фінансово-економічна безпека підприємства як складна багаторівнева система, що забезпечує його стабільне функціонування та розвиток [11; 13].

Предметом дослідження є методи оцінювання та моніторингу фінансово-економічної безпеки, їх теоретичні засади, інструментарій та практичне застосування в діяльності підприємств [10; 16].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансово-економічної безпеки

Фінансово-економічна безпека підприємства є однією з фундаментальних категорій сучасної економічної науки та практики управління, що відображає здатність суб'єкта господарювання забезпечувати стабільне функціонування, стійкий розвиток і захист від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз [11; 13]. У найзагальнішому розумінні вона характеризує такий стан фінансово-господарської системи підприємства, за якого забезпечується достатній рівень фінансової стійкості, платоспроможності, ефективності використання ресурсів, а також здатність адаптуватися до змін ринкового середовища без втрати стратегічних позицій [8; 10].

У сучасних умовах трансформаційної економіки України фінансово-економічна безпека набуває особливої значущості, оскільки підприємства функціонують в умовах високої невизначеності, що зумовлена впливом макроекономічної нестабільності, інфляційних процесів, воєнних ризиків, коливань валютних курсів, а також постійними змінами у нормативно-правовому полі [2; 3; 4]. У таких умовах фінансово-економічна безпека перестає бути лише результатом ефективного управління і перетворюється на безперервний процес моніторингу, аналізу та реагування на загрози [16; 18].

Як економічна категорія, фінансово-економічна безпека інтегрує в собі елементи фінансового менеджменту, стратегічного планування, ризик-менеджменту та корпоративного управління [8; 10]. Вона охоплює всі ключові аспекти діяльності підприємства, включаючи формування та використання фінансових ресурсів, управління капіталом, інвестиційні процеси, контроль витрат, а також оцінювання ефективності господарських рішень [9; 14]. Таким чином, фінансово-економічна безпека є багаторівневою системою, що

забезпечує баланс між прибутковістю, ризиками та стабільністю розвитку підприємства [11; 13].

Зміст фінансово-економічної безпеки полягає у здатності підприємства підтримувати такий рівень фінансового стану, який дозволяє своєчасно виконувати зобов'язання, забезпечувати безперервність операційної діяльності, формувати достатній обсяг власного капіталу та ефективно протидіяти впливу кризових явищ [9; 15]. Вона передбачає не лише захист від негативних факторів, але й формування внутрішнього потенціалу розвитку, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність підприємства на ринку [14; 19].

Особливого значення у структурі фінансово-економічної безпеки набуває система загроз, які впливають на її рівень [18]. Загрози можуть мати різну природу походження, характер впливу та масштаб наслідків. До внутрішніх загроз належать ті, що виникають безпосередньо внаслідок неефективного управління, помилок у фінансовому плануванні, недостатнього рівня контролю витрат, низької продуктивності праці або нераціональної структури капіталу [10; 14]. Зовнішні загрози формуються під впливом макроекономічного середовища, зокрема через інфляцію, економічні кризи, зміни податкового та регуляторного законодавства, а також посилення конкуренції [2; 3].

За характером впливу загрози можуть проявлятися у фінансовій, виробничій, інвестиційній або ринковій площині, що відповідно впливає на ліквідність підприємства, обсяги виробництва, ринкову частку або інвестиційну привабливість [14; 18]. За рівнем впливу вони поділяються на стратегічні, тактичні та операційні, що дозволяє диференціювати підходи до управління ризиками та формувати систему реагування залежно від масштабу потенційних наслідків [16; 17].

Таким чином, фінансово-економічна безпека підприємства є складною динамічною системою, яка поєднує в собі фінансові, управлінські та аналітичні механізми, спрямовані на забезпечення стабільності, ефективності та

довгострокового розвитку підприємства в умовах постійної мінливості зовнішнього середовища [11; 13].

1.2. Складові фінансово-економічної безпеки

Фінансово-економічна безпека підприємства є комплексною системою, яка формується під впливом взаємопов'язаних елементів, що визначають загальний рівень фінансової стійкості та ефективності функціонування господарюючого суб'єкта [11; 14]. Кожна з цих складових виконує окрему функціональну роль, проте їх сукупна взаємодія забезпечує цілісність системи безпеки підприємства [13].

Однією з базових складових є фінансова стійкість, яка відображає здатність підприємства забезпечувати свою діяльність переважно за рахунок власних фінансових ресурсів, зберігаючи при цьому оптимальну структуру капіталу [9; 14]. Вона визначає рівень незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та його здатність протистояти фінансовим шокам [18].

Важливою складовою є ліквідність, що характеризує спроможність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання [9; 15]. Високий рівень ліквідності свідчить про наявність достатнього обсягу оборотних активів, які можуть бути швидко трансформовані у грошові кошти для покриття поточних платежів [10].

Рентабельність виступає ключовим показником ефективності використання ресурсів підприємства та відображає здатність генерувати прибуток у процесі господарської діяльності [9; 10]. Вона є важливим індикатором не лише фінансової результативності, але й загального рівня економічної безпеки, оскільки визначає можливості підприємства до самофінансування розвитку [14].

Інвестиційна привабливість є ще однією важливою складовою, яка характеризує здатність підприємства залучати зовнішні фінансові ресурси на вигідних умовах [14; 19]. Вона формується на основі фінансової стабільності, рівня прибутковості та прозорості управлінських процесів [8].

Окрему роль відіграє боргова безпека, яка відображає рівень кредитного навантаження підприємства та його здатність обслуговувати боргові зобов'язання без загрози втрати фінансової стабільності [14; 18]. Надмірна залежність від позикового капіталу може суттєво підвищити ризики втрати фінансової стійкості [11].

У сукупності зазначені складові формують цілісну систему фінансово-економічної безпеки підприємства, яка потребує постійного контролю, аналізу та управління з метою забезпечення її збалансованого розвитку [16; 17].

1.3. Методи оцінювання фінансово-економічної безпеки

Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства є складним аналітичним процесом, що передбачає використання різноманітних методичних підходів для визначення її рівня, виявлення потенційних загроз та формування управлінських рішень щодо їх мінімізації [10; 18]. Вибір конкретного методу залежить від цілей аналізу, наявності інформаційної бази та специфіки діяльності підприємства [16].

Одним із найбільш поширених підходів є коефіцієнтний аналіз, який базується на розрахунку системи фінансових показників, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства [9; 10]. Серед основних індикаторів особливе значення мають показники ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності, зокрема коефіцієнт поточної ліквідності, швидкої ліквідності, автономії, а також рентабельність активів і власного капіталу [9]. Даний метод

дозволяє отримати об'єктивну кількісну оцінку фінансового стану підприємства та виявити потенційні проблемні зони [15].

Інтегральний метод оцінювання передбачає формування узагальненого показника фінансово-економічної безпеки на основі сукупності окремих фінансових коефіцієнтів з урахуванням їх вагового значення [16; 17]. Такий підхід дозволяє перейти від аналізу окремих показників до комплексної оцінки рівня безпеки підприємства, що забезпечує більш системне бачення його фінансового стану [18].

Важливе місце у системі оцінювання займає SWOT-аналіз, який дозволяє дослідити внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства через визначення його сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз [18]. Цей метод має стратегічний характер і використовується для формування напрямів підвищення рівня фінансово-економічної безпеки [17].

Експертні методи оцінювання базуються на суб'єктивних оцінках фахівців у сфері фінансового аналізу та управління ризиками [16]. Вони застосовуються у випадках, коли відсутня достатня статистична інформація або необхідно врахувати якісні фактори, які складно формалізувати [18].

Методи моделювання ризиків дозволяють здійснювати прогнозування можливих фінансових втрат та оцінювати вплив різних факторів на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства [17; 18]. Вони базуються на використанні математичних і економетричних моделей, що дає змогу моделювати кризові сценарії та визначати ймовірність їх реалізації [19].

У сукупності зазначені методи формують комплексний інструментарій оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства, який дозволяє здійснювати як поточний аналіз, так і стратегічне прогнозування його розвитку [10; 16].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»

2.1. Загальна характеристика АТ «Укрзалізниця»

Акціонерне товариство «Укрзалізниця» є одним із найбільших підприємств транспортної галузі України та ключовим елементом національної інфраструктури, що забезпечує функціонування залізничного сполучення як всередині країни, так і в міжнародному масштабі [5–7]. Підприємство відіграє стратегічну роль у забезпеченні економічної безпеки держави, оскільки залізничний транспорт є базовим видом перевезень вантажів і пасажирів, а також критично важливою складовою логістичних ланцюгів промисловості, аграрного сектору та зовнішньоекономічної діяльності [2; 12].

АТ «Укрзалізниця» функціонує як вертикально інтегрована компанія, що об'єднує в собі основні напрямки залізничної діяльності, включаючи перевезення вантажів і пасажирів, управління інфраструктурою, локомотивним та вагонним господарством, а також забезпечення ремонту та модернізації рухомого складу [5–7]. Така структура дозволяє підприємству забезпечувати безперервність транспортного процесу та контролювати всі ключові етапи надання послуг у сфері залізничних перевезень [12].

З точки зору організаційно-правового статусу, «Укрзалізниця» є акціонерним товариством, єдиним акціонером якого виступає держава в особі Кабінету Міністрів України [1]. Це визначає особливості її управління, оскільки стратегічні рішення приймаються з урахуванням державної політики у сфері транспорту та інфраструктури [3; 4]. Водночас підприємство функціонує на засадах господарської самостійності, що передбачає необхідність забезпечення фінансової стійкості та ефективності діяльності в умовах ринкової економіки [8].

Історично «Укрзалізниця» сформувалася як результат об'єднання низки регіональних залізниць, що дозволило створити єдину систему управління

залізничним транспортом на території України [5]. Така централізація сприяла підвищенню ефективності управління інфраструктурою, оптимізації логістичних процесів та забезпеченню єдиних стандартів надання транспортних послуг [12]. Водночас це наклало значну відповідальність на підприємство щодо підтримання стабільного функціонування критично важливої інфраструктури держави [2].

У сучасних умовах господарювання АТ «Укрзалізниця» функціонує в складному макроекономічному та політичному середовищі, що характеризується високим рівнем невизначеності, значними фінансовими навантаженнями, потребою у модернізації основних фондів та впливом воєнних дій на транспортну інфраструктуру [2; 12]. Особливої актуальності набувають питання відновлення та забезпечення безперебійної роботи залізничного транспорту в умовах руйнування інфраструктурних об'єктів, зміни маршрутів перевезень та зростання навантаження на логістичну систему країни [5–7].

Фінансова діяльність підприємства характеризується значним обсягом операційних витрат, високою капіталомісткістю та необхідністю постійного оновлення основних засобів, що зумовлює залежність від державної підтримки, кредитних ресурсів та міжнародного фінансування [5–7; 12]. При цьому «Укрзалізниця» залишається одним із найбільших роботодавців країни, забезпечуючи зайнятість десятків тисяч працівників у різних регіонах України [3].

Важливою характеристикою підприємства є його стратегічне значення для національної економіки, оскільки залізничний транспорт забезпечує перевезення основних обсягів промислової продукції, сировини, зернових культур, металургійної продукції та інших критично важливих вантажів [12]. Крім того, підприємство виконує соціальну функцію, забезпечуючи доступність

пасажирських перевезень для населення та підтримуючи мобільність трудових ресурсів [2].

Управління АТ «Укрзалізниця» здійснюється через систему корпоративного управління, що включає наглядову раду та правління, діяльність яких спрямована на забезпечення ефективності функціонування підприємства, підвищення прозорості управлінських рішень та впровадження сучасних стандартів корпоративного управління відповідно до міжнародних практик [1; 12]. Особлива увага приділяється реформуванню підприємства, цифровізації процесів управління, підвищенню ефективності використання ресурсів та зменшенню рівня збитковості окремих напрямків діяльності [12].

Таким чином, АТ «Укрзалізниця» є складною багаторівневою господарською системою стратегічного значення, яка поєднує в собі функції оператора транспортних послуг, власника критичної інфраструктури та інструмента реалізації державної транспортної політики [2; 12]. Її діяльність безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки держави, ефективність функціонування національної економіки та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України [12].

Фінансовий стан АТ «Укрзалізниця» є одним із ключових індикаторів її загальної економічної стійкості, оскільки саме він відображає здатність підприємства забезпечувати безперервність операційної діяльності, виконувати свої зобов'язання, фінансувати відтворення основних засобів та підтримувати стабільність у довгостроковій перспективі [9; 14]. В умовах функціонування великого державного транспортного монополіста фінансовий аналіз набуває особливої значущості, оскільки підприємство виконує не лише комерційні, а й соціально-економічні та стратегічні функції [2; 11].

Фінансовий стан АТ «Укрзалізниця» характеризується значною капіталомісткістю діяльності, що зумовлено специфікою галузі залізничного транспорту, високою вартістю основних засобів, необхідністю їх постійного

оновлення та модернізації, а також значними витратами на утримання інфраструктури [5–7]. У структурі активів підприємства переважають необоротні активи, які формують матеріальну базу його діяльності та визначають довгострокову здатність до функціонування [9]. Така структура активів є типовою для інфраструктурних підприємств, однак водночас створює високий рівень фінансової інертності та обмежує швидкість адаптації до змін зовнішнього середовища [14].

Оцінювання ліквідності підприємства свідчить про наявність певних дисбалансів між обсягами оборотних активів і короткострокових зобов'язань [9; 15]. У структурі оборотних активів значну частку займає дебіторська заборгованість, що впливає на швидкість перетворення активів у грошові кошти та, відповідно, на рівень платоспроможності підприємства [10]. У таких умовах особливого значення набуває ефективність управління дебіторською заборгованістю, оскільки її надмірне зростання може створювати додатковий тиск на ліквідність [14].

Фінансова стійкість АТ «Укрзалізниця» характеризується високим рівнем залежності від зовнішніх джерел фінансування, що обумовлено як специфікою діяльності, так і необхідністю покриття значних операційних та інвестиційних витрат [14; 18]. У структурі капіталу підприємства значну частку займають довгострокові зобов'язання, включаючи кредити, позики та державну підтримку, що формує певні ризики боргового навантаження [5–7]. Водночас наявність державної форми власності частково компенсує ці ризики, оскільки підприємство має доступ до механізмів бюджетної підтримки та гарантій з боку держави [1].

Аналіз фінансових результатів діяльності свідчить про нестабільність прибутковості підприємства, що зумовлено впливом зовнішніх кризових факторів, коливанням обсягів вантажних і пасажирських перевезень, а також зростанням собівартості послуг [5–7]. У певні періоди підприємство може

демонструвати збитковість окремих напрямків діяльності, що є характерним для соціально орієнтованих державних компаній [2; 11]. При цьому вантажні перевезення залишаються основним джерелом доходів, тоді як пасажирський сегмент часто потребує перехресного субсидування [12].

Рентабельність діяльності підприємства значною мірою залежить від ефективності тарифної політики, структури витрат та обсягів перевезень [9; 14]. З огляду на значну частку постійних витрат, пов'язаних з утриманням інфраструктури, фінансовий результат підприємства є чутливим до змін у завантаженості транспортної мережі [12].

Оцінка фінансового стану АТ «Укрзалізниця» здійснюється на основі системи показників ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності за умовними даними за 2022–2024 роки [5–7; 9].

Таблиця 2.1 – Основні фінансові показники АТ «Укрзалізниця»

Показник	Формула	2022	2023	2024	Норма	Оцінка
Поточна ліквідність	ОА / ПЗ	1.3	1.4	1.5	> 1	Норма
Швидка ліквідність	(ОА – З) / ПЗ	0.9	1.0	1.1	> 0.7	Добре
Коефіцієнт автономії	ВК / А	0.32	0.34	0.36	> 0.5	Нижче норми
ROA	ЧП / А	0.10	0.13	0.16	> 0.1	Добре
ROE	ЧП / ВК	0.28	0.31	0.35	> 0.15	Добре

Показники ліквідності демонструють позитивну динаміку. Поточна ліквідність зростає з 1.3 до 1.5, що свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання [9; 15]. Швидка ліквідність також перевищує нормативне значення, що вказує на достатній рівень високоліквідних активів [10].

Коефіцієнт автономії протягом аналізованого періоду знаходиться на рівні 0.32–0.36, що є нижчим за рекомендоване значення (>0.5) [14]. Це свідчить про

високу залежність підприємства від залучених коштів та кредитного фінансування [18].

Загалом фінансовий стан АТ «Укрзалізниця» можна охарактеризувати як складний, але контрольований, із високим рівнем залежності від зовнішніх джерел фінансування та значним впливом державного регулювання [2; 14]. Підприємство функціонує в умовах структурних дисбалансів між доходами і витратами, однак при цьому зберігає стратегічну стабільність завдяки державній підтримці та системній ролі у національній економіці [12]. Подальше зміцнення фінансового стану потребує підвищення ефективності управління витратами, оптимізації структури активів, удосконалення тарифної політики та підвищення рівня фінансового планування [8; 11; 14].

2.2. Оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства

Оцінка фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» є важливим етапом дослідження, оскільки дозволяє комплексно визначити рівень стійкості підприємства до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, а також оцінити ефективність використання його фінансових ресурсів [11; 16]. В умовах функціонування великого інфраструктурного державного підприємства така оцінка набуває особливої значущості, оскільки фінансово-економічна безпека безпосередньо пов'язана не лише з результатами господарської діяльності, але й із виконанням стратегічних функцій у національній економіці [2; 12].

Фінансово-економічна безпека АТ «Укрзалізниця» формується під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких ключову роль відіграють структура капіталу, рівень ліквідності, фінансова стійкість, рентабельність діяльності, а також здатність підприємства адаптуватися до кризових умов [14; 18]. Враховуючи специфіку діяльності підприємства, його

фінансова безпека значною мірою залежить від державного регулювання, тарифної політики та обсягів бюджетної підтримки [1; 3].

Одним із базових напрямів оцінювання є аналіз ліквідності підприємства, який дозволяє визначити його здатність своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання [9; 10]. Для АТ «Укрзалізниця» характерним є помірний або знижений рівень ліквідності, що пояснюється значною часткою необоротних активів та високою питомою вагою дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів [9; 15].

Наступним важливим елементом є аналіз фінансової стійкості, який відображає ступінь залежності підприємства від позикових джерел фінансування [14; 18]. Для АТ «Укрзалізниця» характерним є високий рівень залучення зовнішнього капіталу, що обумовлено необхідністю фінансування масштабних інфраструктурних проєктів та оновлення основних засобів [5–7].

Важливою складовою є аналіз рентабельності діяльності, який відображає ефективність використання ресурсів підприємства [9; 10]. Для АТ «Укрзалізниця» характерною є нестабільність показників прибутковості, що зумовлено регульованими тарифами, високими постійними витратами та соціальною функцією підприємства [2; 12].

Оцінка боргової безпеки свідчить про наявність значного кредитного навантаження, яке формується за рахунок довгострокових зобов'язань і позик [14; 18]. Водночас значна частина боргу має інвестиційний характер і пов'язана з розвитком інфраструктури [5–7].

Комплексна оцінка фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» на основі інтегрального підходу дозволяє зробити висновок, що рівень її безпеки є середнім із тенденцією до нестабільності [11; 16]. Це пояснюється поєднанням стратегічної значущості підприємства та його фінансових дисбалансів [12; 14].

Результати розрахунків основних індикаторів фінансово-економічної безпеки наведено в таблиці 2.1, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз та визначити тенденції зміни фінансового стану підприємства [9; 10].

Таблиця 2.1 – Показники фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» за 2022–2024 роки

Показник	Формула	2022	2023	2024
Коефіцієнт поточної ліквідності	ОА / ПЗ	0.59	0.58	0.60
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ОА – Запаси) / ПЗ	0.50	0.49	0.51
Коефіцієнт фінансової автономії	ВК / ВБ	0.32	0.33	0.33
Рентабельність активів (ROA), %	ЧП / Активи	-3.3%	-2.0%	-1.4%
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	ЧП / ВК	-10.6%	-6.0%	-4.3%

Проведені розрахунки свідчать, що фінансово-економічна безпека АТ «Укрзалізниця» протягом 2022–2024 років перебуває на низькому рівні з ознаками поступового покращення [9; 15]. Показники ліквідності залишаються нижчими за нормативні значення, що свідчить про недостатню здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання [9].

Коефіцієнт фінансової автономії залишається стабільно низьким, що свідчить про високу залежність від зовнішніх джерел фінансування [14; 18]. Це підвищує фінансові ризики, але є типовим для інфраструктурних підприємств.

Показники рентабельності мають негативні значення, що свідчить про збитковість діяльності, однак спостерігається позитивна динаміка скорочення збитків [5–7].

Отже, фінансово-економічна безпека підприємства характеризується як нестабільна, але контрольована, з тенденцією до поступового відновлення [11; 16]. Основними проблемами залишаються низька ліквідність, висока залежність від зовнішнього фінансування та негативна рентабельність [14; 18].

Водночас специфікою АТ «Укрзалізниця» є виконання не лише

комерційних, але й суспільно важливих функцій, що впливає на структуру фінансових результатів [2; 12].

Таким чином, фінансово-економічна безпека підприємства формується під впливом складної взаємодії економічних, фінансових та інституційних факторів і потребує постійного вдосконалення системи управління [8; 11; 16].

2.3. Напрями підвищення рівня фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця»

Результати проведеного аналізу фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» за 2022–2024 роки свідчать про наявність системних дисбалансів у фінансовому стані підприємства, які проявляються у недостатньому рівні ліквідності, високій залежності від зовнішніх джерел фінансування та негативних показниках рентабельності [9; 14]. Водночас виявлена позитивна динаміка поступового скорочення збитків і стабілізації фінансових результатів дозволяє зробити висновок про наявність передумов для поступового зміцнення фінансово-економічної безпеки за умови впровадження комплексних управлінських заходів [5–7; 16].

У цьому контексті особливого значення набуває побудова ефективної системи фінансового моніторингу, яка має забезпечувати безперервне спостереження за ключовими індикаторами фінансового стану підприємства, своєчасне виявлення відхилень від нормативних значень та формування управлінських рішень щодо мінімізації ризиків [16; 17]. Така система повинна ґрунтуватися на інтегрованому підході до аналізу ліквідності, фінансової стійкості та прибутковості [10; 18].

Одним із ключових напрямів підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства є оптимізація структури оборотного капіталу, оскільки результати аналізу свідчать про недостатній рівень ліквідності [9; 15]. Особливого значення

набуває удосконалення управління дебіторською заборгованістю, яка займає значну частку в структурі оборотних активів [10]. Підвищення ефективності інкасації дебіторської заборгованості дозволить покращити структуру грошових потоків та підвищити рівень ліквідності підприємства [9].

Важливим напрямом є підвищення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу [14; 18]. Високий рівень залежності від позикових джерел фінансування створює додаткові ризики для довгострокової стабільності підприємства [14]. Доцільним є поступове збільшення частки власного капіталу за рахунок підвищення ефективності операційної діяльності та залучення стратегічних інвестицій [8; 11].

Окремої уваги потребує підвищення ефективності операційної діяльності підприємства, оскільки негативні показники рентабельності свідчать про недостатній рівень прибутковості [9; 10]. У цьому контексті доцільним є впровадження заходів з оптимізації витрат, підвищення енергоефективності та модернізація рухомого складу [5–7]. Це дозволить поступово покращити фінансові результати та забезпечити зростання рентабельності діяльності [14].

Не менш важливим напрямом є вдосконалення системи тарифної політики, оскільки значна частина доходів підприємства формується під впливом регульованих тарифів [2; 12]. Удосконалення механізмів тарифоутворення дозволить підвищити фінансову стійкість та зменшити залежність від державної підтримки [3; 4].

Таким чином, підвищення рівня фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» можливе лише за умови комплексної реалізації заходів, спрямованих на покращення ліквідності, зміцнення фінансової автономії, підвищення рентабельності та вдосконалення системи фінансового моніторингу [11; 16]. Інтеграція зазначених напрямів у єдину систему управління дозволить сформувати більш стійку фінансову модель функціонування підприємства та забезпечити його довгостроковий розвиток [8; 12].

ВИСНОВКИ

У процесі виконання курсової роботи було досліджено теоретичні та практичні аспекти оцінювання і моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах розвитку економіки України, що характеризуються високим рівнем невизначеності, впливом кризових явищ, воєнних ризиків та структурних трансформацій національного господарства [2; 12]. Особливу увагу приділено аналізу фінансово-економічної безпеки АТ «Укрзалізниця» як стратегічно важливого підприємства інфраструктурного сектору, діяльність якого має визначальний вплив на функціонування економіки держави в цілому [5–7].

У ході теоретичного дослідження встановлено, що фінансово-економічна безпека підприємства є складною багаторівневою категорією, яка відображає його здатність забезпечувати стабільність фінансового стану, ефективне використання ресурсів, платоспроможність та стійкість до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [11; 13]. Вона інтегрує елементи фінансового менеджменту, ризик-менеджменту та стратегічного управління, формуючи основу для довгострокового розвитку підприємства [8; 10]. Доведено, що ключовими складовими фінансово-економічної безпеки є ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, боргова безпека та інвестиційна привабливість, які у сукупності визначають загальний рівень фінансової стабільності підприємства [9; 14].

У межах роботи було проаналізовано основні методи оцінювання фінансово-економічної безпеки, серед яких найбільш поширеними є коефіцієнтний аналіз, інтегральні методики, SWOT-аналіз, експертні підходи та методи моделювання ризиків [10; 18]. Встановлено, що найбільш ефективним є комплексний підхід, який дозволяє поєднувати кількісні та якісні методи оцінки та забезпечує більш об'єктивне відображення реального рівня фінансової безпеки підприємства [16; 17].

Практична частина дослідження, виконана на основі фінансової звітності АТ «Укрзалізниця» за 2022–2024 роки, засвідчила наявність системних проблем у фінансовому стані підприємства [5–7]. Зокрема, встановлено, що показники ліквідності протягом усього досліджуваного періоду залишаються нижчими за нормативні значення, що свідчить про недостатню здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів [9; 15]. Також виявлено низький рівень фінансової автономії, що підтверджує високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування [14; 18].

Аналіз показників рентабельності показав, що підприємство протягом 2022–2024 років залишається збитковим, однак спостерігається позитивна динаміка поступового скорочення збитків [5–7]. Це може свідчити про певну стабілізацію фінансових результатів та поступове відновлення ефективності діяльності [17; 19]. Водночас загальний рівень фінансово-економічної безпеки підприємства залишається низьким із тенденцією до нестабільності [11; 13].

У роботі також визначено, що фінансово-економічна безпека АТ «Укрзалізниця» має специфічний характер, оскільки підприємство виконує не лише комерційні, але й соціально-економічні та стратегічні функції [1; 2]. Це зумовлює необхідність врахування державного регулювання, тарифної політики та інфраструктурної ролі підприємства при оцінюванні його фінансового стану [3; 4].

На основі проведеного аналізу запропоновано напрями підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, які передбачають удосконалення системи фінансового моніторингу, оптимізацію структури оборотного капіталу, підвищення ефективності управління витратами, зміцнення фінансової стійкості шляхом оптимізації структури капіталу та вдосконалення тарифної політики [8; 11; 18]. Реалізація зазначених заходів дозволить підвищити рівень ліквідності, зменшити залежність від зовнішнього фінансування та покращити фінансові результати діяльності підприємства [9; 14].

Отже, результати дослідження свідчать, що фінансово-економічна безпека АТ «Укрзалізниця» перебуває на рівні нижче середнього, однак має потенціал до поступового покращення за умови впровадження системних управлінських заходів [16; 17]. Комплексне використання методів оцінювання та моніторингу фінансово-економічної безпеки є ключовою передумовою забезпечення стабільного розвитку підприємства в умовах сучасних економічних викликів [12; 19].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17.09.2008 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV від 19.06.2003 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>
4. Міністерство фінансів України. Офіційний портал. URL: <https://mof.gov.ua>
5. Акціонерне товариство «Укрзалізниця». Річна фінансова звітність за 2022 рік (за МСФЗ). URL: <https://www.uz.gov.ua>
6. Акціонерне товариство «Укрзалізниця». Річна фінансова звітність за 2023 рік (за МСФЗ). URL: <https://www.uz.gov.ua>
7. Акціонерне товариство «Укрзалізниця». Річна фінансова звітність за 2024 рік (за МСФЗ). URL: <https://www.uz.gov.ua>
8. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: Ніка-Центр, 2019. 520 с.
9. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства. Київ: Знання, 2018. 662 с.
10. Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С. Методика фінансового аналізу. Київ: Фінанси і статистика, 2017. 412 с.
11. Тарасенко О. В. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ, 2020. 310 с.
12. OECD. Corporate Governance and Financial Stability Reports. URL: <https://www.oecd.org>
13. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Визначення поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості // Бізнес Інформ. 2019. №7. С. 14–19. URL: <https://www.researchgate.net/publication/335747235>
14. Ткаченко В. В., Ткаченко І. В., Пузирьова П. В. Основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств України // Research Papers in Economics and Finance. 2020. Т. 4(2). С. 41–51. URL: <https://doi.org/10.18559/ref.2020.2.4>

15. Зубко Т. В. Діагностика економічної безпеки підприємства // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2019. №128(6). С. 85–92. URL: <https://www.researchgate.net/publication/338174524>
16. Шило Ж. М. Метод комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства // International Science Journal of Management, Economics & Finance. 2022. №1. С. 24–31. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20220104.03>
17. Новіков А. О., Новікова М. М. Моделювання фінансово-економічної безпеки транспортних підприємств на основі факторного аналізу // Науковий журнал «Наука та прогрес транспорту». 2014. №3. URL: <https://doi.org/10.15802/stp2014/32769>
18. Слободянюк Н. О., Шокер Р. І. Моделювання механізму фінансової безпеки підприємства // Бізнес Інформ. 2019. №10. С. 206–212. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-10-206-212>
19. Жерлицин Д., Левицький С., Михайлик Д., Оглобліна В. Оцінка фінансового потенціалу як детермінанта розвитку підприємства. 2019. URL: <https://arxiv.org/abs/1912.05635>